

omotični pijanosti: širi se, raste blagostanje. Lavra sezida hišico in jo opremi tako prečudežno, da jo imenujejo vaščanje „kapelico“. Tam pirujeta s študentom Ivico pijani sen svoje ljubezni. Seljaki strmijo nad bogastvom in lepoto, čudijo se, ne razumejo ničesar. Ko pa jamejo govoriti, se zgražajo, obsojajo in — in pohujšanje je obče. Ivan se iztrga iz mramornih rok svoje Dalile in beži v mesto študirat. Izven sela, zunaj na polju ga pričakuje mala Anica, vsa razdvojena, hoteč poslednikrat še pozdraviti svojega soseda. Zdaj šele se Ivan zave svoje prave, istinite ljubezni. — Lavra živi nekaj časa osamljena v svoji zapuščeni „kapelici“, potem pa je zvalila v svoje mreže „kanonikovega“ sina konjskega trgovca Miho, (pristnega sina svojega očeta), ki se je priženil na dom kmetskega magnata Medonića. Anica uteče z doma v mesto, kjer jo po srečnem naključju otme študent Ivan v krčmi bivšega „kumordinarja“ Žorža iz rok pohotnika in ji preskrbi službo. Lavra in Miha zaživita po smrti Mihove žene skupaj in hodita iz kraja v kraj; v njeni pustolovski duši tli skrito maščevanje . . . Prenasičena razmerja z Miho umori Lavra svojega ljubimca, da svobodnega duška vsem svojim neskončnim strastem in postane roparica . . . harambašica Lavra, pred kojo trepeče vsenaokoli! — Po letih se Ivan poroči z Anico, v „kapelici“ na brdu praznujeta svojo ženitbo. Tedaj pridirja Lavra s svojo razbojniško tolpo in umori v divji maščevalnosti nevesto, očeta in mater Ivanovo . . . Ivan se otme, živi — ali kakšno je to življenje! — Pretrga se napeta nit pripovedovanja, dogodkov, ki človeka omamljajo in ga vendarle spominjajo včasi na najnižji izrodek umetnosti: šund — in samo v par suhlih stavkih je konstatirano nadaljno življenje Ivanovo. Prav ta trpka kratkoča, klena lapidarnost da slutiti čitatelju vso prestrašno usodo tega življenja — neživljenja; v ozadju zaslutimo v nemi bolesti spačeni obraz umetnika. — Ivan ni postal škof, ne fiškal, niti ne pop, komaj registrator tam nekje v zakotnem uradu. Vdal se je pijači; delirium tremens in žalostni konec v gorečih aktih — to je delež njegov. Tragikomedija usode.

Delo je pisano hlastno, skoro z nekakšnim nervoznim strahom; pozna se, kako se je boril pisatelj s snovjo, ki ga je včasi skoro prevladala; diletant bi sigurno napisal šund. Jezik, slog sicer ni šolsko vzoren, pač pa zveni iz njega izrazita individualna nota. Kakor večinoma, pisatelj najbrž ni ustvaril tega, kar je zasnoval v duši, a je vkoval v delo svoj obraz in napisal par strani, ki se čitajo kakor epopeja hrvatskega ljudstva. In to je mnogo. Ko bi pisal svoj roman umirjen, stoječ takorekoč izven vsega in preko vsega, ne s toliko silo osebnega nagona, premišljeno komponirano, z duševno poglobljenimi značaji, bi bil umotvor sicer umetniško dovršenejši, a ne bil bi — samoizpoved. Tako pa nam je — preko ovinkov sicer, preko dogodkov, kjer bi se križali bigotniki in preko značajev, nad katerimi bi se zgražali literarni sladkosnedeži — v sočni, življenja polni in bogati svoji fantaziji podal izpoved svoje duše: ne škof, ne fiškal, niti ne pop, komaj — registrator . . . Samo pisatelj! „Nur Narr, nur Dichter!“ je dejal Nietzsche.

Fran Albrecht.

Pavle Krstinić, Bratski inat. Drama u 5 čina. Izdala Matica Hrvatska. Zagreb 1911. 8°. 140 str.

Bratski prepír, domača nesloga! Stara pesem za Slovane vseh rodov in vabljiva snov za umetnika, ljudskega kakor izobraženega. Slovanska zgodovina je prebogata takih zgledov, in kako bi, torej mogla narodna nmetnost, ta verna spremljevalka ljudskega življenja, prezreti to neveselo potezo slovanskega življenja! To velja tudi za Jugoslovane; saj se ni nad nobenim delom slovanskega sveta usoda tako žnosila, kakor nad našim jugom; zato pa ima naša zgodovina toliko tragičnih momentov in

umetnost toliko resnega gradiva. Najbolj pa divja „bratski inat“ v naši Hercegovini, kjer se ne križajo samo narodni in verski, ampak tudi stanovski, gospodarski in politični interesi kljub temu, da so ti Bošnjaki in Hercegovci bratje po krvi. In ker se v teh deželah stikata dva svetova, zapad in vzhod, zato je za nas zapadnjake ta svet nad vse zanimiv. Ali kočljivost današnjega položaja in strastnost, koja menda brani celo umetniku-dramatiku, da bi se neposredno, z golo roko lotil perečega vprašanja sedanjosti, zato se je Krstinić zatekel v zgodovinsko preteklost, v dobo, ki je dokaj podobna naši. V Bosni in Hercegovini se je kriza vsaj na zunaj rešila po avstrijski okupaciji in aneksiji, na znotraj seveda še traja tudi dalje, kajti bratje ene krvi pa različnih imen in ver, križajočih se kulturnih, gospodarskih in političnih interesov in idealov se ne pobijajo dandanes nič manj. Da ima Krstinićeva drama poleg zgodovinske zanimivosti tudi rodoljubno tendenco, tega ne bo nihče tajil; seveda treba priznati, da se vse kolikor mogoče podreja umetniškemu namenom. Prva štiri dejanja se vrše okoli leta 1831. v Travniku in blizu Sarajeva, zadnje dejanje pa kakih dvajset let pozneje v Mostaru. Snov umotvora se naslanja na upor bosanskih begov in ag proti nameravanim reformam, s katerimi se čuti imenovana gospoda prizadeta v svojih stanovskih in gospodarskih interesih ter deželnih pravicah. Oznanja se boj domovine, boj vseh prebivalcev proti — tujcu, Osmanliji, zato naj nastopi tudi — raja, tista raja, v koje korist deloma naj bi bile nameravane reforme, saj so se izdale pod pritiskom — Evrope. Ali gospoda sama ni posebno edina; Hercegovca Ali-Aga noče ničesar slišati o Bošnjakih, seveda, ker mu je vezir obljubil vezirstvo nad Hercegovino. Drugi so častihlepni, zavidni, omahljivi. Idealna prikazen je le stari beg Altomanović, ki ohrani duševno ravnovesje od začetka do konca; on je utelešeno domoljubje brez sebičnih primesi, on edini uživa zaupanje vseh. Husein, vodja upora in bojov, je junak od glave do pet, mož plemenitega mišljenja in čustvovanja, ki je pripravljen vse in tudi sebe žrtvovati za stvar, kateri se je posvetil, toda manjka mu politične umerjenosti in diplomatske dalekosežnosti. V tem ga prekaša Miloš Obrenović, katerega ponosni beg zaničuje in žali kot pastirja in svinjarja. Huseinova oholost in stanovska predsodnost se kaže tudi v občevanju z zastopniki raje, zlasti s popom Jovom. Sploh nam riše pisatelj razmerje med katoliki in fevdalno gospodo veliko simpatičneje, nego razmerje med pravoslavni. To odgovarja zgodovinskemu dejstvu in ima svojo upravičenost v tem, da je bila srbska plast raje veliko močnejša od hrvatske, katoliške. Odtod tudi prihaja, da so pravoslavni Bošnjaki pričakovali rešitve od svojih verskih bratov od one strani Drine in da srbska raja, poslušna ukazom Miloša, v odločilnem boju upornikov pri Sarajevu niti ni sodelovala. Kot tip premetenega in nadarjenega koristolovca slovanske krvi in brezmejne častilakomnosti moramo smatrati zanimivi lik Omerja, ki konečno postane paša in bosanski vezir. — Peto dejanje je prav rahlo zvezano s prvimi in bi ga lahko tudi pogrešali; seveda služi splošni tendenci in ima dokazati, da se izdajstvo bratov vselej maščuje, kajti baš Omer-paša vrši osveto nad hercegovskim vezirjem Ali-Ago za svoj račun in za račun nekdanjega svojega gospodarja Huseina. Pa tudi on mora občutiti prokletstvo, ki ga rodi korist, rojena iz škode in krvi bratov; kajti komaj je zadostil svojim strastem, že ga kliče sultan v Carigrad na odgovor, Bosni pa pošlje novega vezirja, tujca.

Poleg obče zgradbe dela in glavnega dejanja, ki ima zgodovinski značaj, najdemo v drami tudi ljubkih slik iz domačega življenja bosanskih in hercegovskih mohamedancev, kar ima seveda namen, da nam tudi od te mehke, srčne strani osvetljuje junake. Posebno lepa sta prizora med mladim Zlatarevičem in Mejro,

sestro Huseinovo, kjer se nam kaže tu napol orientalska, napol jugoslovanska lju-bezen dveh mladih src, izražujoča se seveda s pristno narodno pesnijo srbsko. V tem pogledu je zanimiv tudi prizor med Huseinom in Lejlo, ki je Osmanka, zato pa je tudi njeno obnašanje in njeno govorjenje drugačnega značaja.

Kar se tiče oblike in jezika pričujoče drame, treba omeniti, da se poslužuje večinoma vezane besede; le kadar je govor bolj strasten ali če je predmet sam prozajične narave, tedaj govore dotične osebe prosto. V tem oziru je zanimivo, da govori knez Miloš, suhoparni, trezni diplomat, skoro izključno prozo. Torej je služilo pesniku tudi to sredstvo za označenje oseb. Če se oziram na vsebino, moram še omeniti bogastvo tehtnih misli, zlasti izrekov, ki se nanašajo na svobodo, svetost domovine, bratstvo in bičajo needinost ter izdajstvo. — „Bratski inat“ je umotvor velike vrednosti.

Dr. Ivan Merhar.

Engelbert Gangl, Beli rojaki. Prvi zvezek. Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani 1911. 8°. 224 str. Cena broš. 2 K 50 v, vez. 3 K.

O Belokranjcih nam govori ta knjiga, o Ganglovih ožjih rojakih, o njih življenju in trpljenju in njih razveseljevanju. Vino pijo in se gostijo, pojo zdravice in napitnice in ravnajo stol po veselobesedni šegi hrvaški in tožijo, da ginejo stari časi in prihajajo novi. Trta sahne, pesem umira v gori, stari gredo, mladi prihajajo na njih mesta, nič več ni tistega veselega življenja, ki je nedavno še plalo preko Gorjancev. Beda jih žene v Ameriko, v rudnike, ki jim izsesavajo kri in življenje, da se vračajo sključeni in izmučeni, če se sploh vrnejo. Gangl prihaja mednje, rojak med rojake, in kar doživlja med njimi, o tem pripoveduje v tej knjigi na tisti neprisiljeni način, po katerem o svojih doživljajih pripovedujemo prijateljem. Povesti to niso, ampak pripovedovanja, namenjena pisateljevim „prijateljem izza mladosti, tovarišem veselja, bratom dela in naporov“, kakor pravi sam v posvetilu. S tega stališča je motriti pričujočo knjigo, ki je skromna po vsem svojem značaju, kakor je skromna po svojih namenih. Literarnega značaja je edino pretresljivo tragična zgodba o lepi Mari, ki se je izneverila svojemu v Ameriki trpečemu možu.

Fr. Kobal.

Dr. Ljudevit Pivko, Telovadne igre. Prvi del. Z 12 načrti. Založil „Mariborski Sokol“. Maribor 1911. 8°. 54 str. Cena 70 v.

Že v lanskem letniku „Slovenskega Sokola“, v štev. 4.—6. in 8.—12., je objavil dr. Pivko zbirko telovadnih iger, namenjenih predvsem Sokolskemu naraščanju, obenem seveda naši šolski mladini. Te po strokovnem listu razstresene odstavke je sedaj nanovo pregledal, jezikovno nekoliko ogladil in izdal v posebni knjižici, ki ima dokaj priročnejšo obliko kakor „Slov. Sokol“ in bo tudi laglje prišla v roke tistim, ki imajo opraviti s telesno vzgojo mladine. In lahko trdim, da jim bo ta knjižnica res dobro došla; zakaj doslej je marsikdo pogrešal takega navodila, kako naj se mladinske igre sestavno, zanimivo, izdatno in uspešno goje in vodijo; vsled nedostajanja take zbirke je marsikateri učitelj mladinske igre popolnoma v nemar puščal, pač ker se iger svoje mladosti več ne spominja ali se pa sploh nikoli ni igral v večjem krogu, kakor ga na pr. tvori en učni razred naših ljudskih (povprečno 50—60 učencev) ali srednjih šol (povprečno 30—40 učencev). Kako pa našim učencem prijajo primerno izbrane igre, t. j. take, ki imajo dober igralen zmisel in nudijo dovolj prilike za izdatno gibanje, porabo telesne spretnosti in udejstvovanje dušne prisotnosti, pove lahko tisti, ki ima tudi s to platjo telovadnega pouka opraviti. Najvišja učna uprava je vsakakor umestno odredila, da se morajo mladinske igre redovito gojiti in da pripade tudi v telovadnem pouku nekaj časa za izvajanje iger,